

Ako su zainteresovane strane saglasne sa sadržinom ustavnih pravila, onda se ta pravila po svojoj prirodi ne mogu kvalifikovati kao pogrešna. Dakle, mehanizmi političke participacije u pisanju novog ustava mogli bi da preuzmu funkciju identifikacije i izbegavanja grešaka koje su nastale u procesu stvaranja važećeg ustavnog teksta.

Kao što je već pokazano, jedna grupa ovih grešaka ima pravno-metodološki karakter i zbog toga se one mogu na jednostavan način ispraviti. Druga grupa grešaka ima pravno-ideološki karakter jer su one upravo nastale na temelju primene posebnih ekskluzivnih principa dominacije u odnosu između članova zajednice. Njihovo ispravljanje pretpostavlja bezuslovno pristajanje budućeg ustavotvorca uz princip ustavne demokratije, kao i neposredno suočavanje sa ovim greškama putem demokratskih participativnih mehanizama.

Malterisanje nacije.

Ustavne avanture kao prečica za konsolidaciju srpstva.

Ustav, kao središnji objekat kolektivne lojalnosti često može zameniti ostale objekte identifikacije, tvrdi hajdelberški profesor međunarodnog prava Armin von Bogdandy. Naime, ukoliko se u tekst ustava inkorporiraju neki od tradicionalnih elemenata zajedničkog identiteta, onda je ustavna izgradnja nacije sposobna da filtrira, oblikuje i usmerava izgradnju nacije ka demokratiji i vladavini prava. Uvođenje tradicionalnih simbola i vrednosti u ustavni tekst omogućava da se on doživljava kao izraz kolektivnog identiteta, što može olakšati uspeh kod pravljenja višenacionalne države. Pored toga, pozivanjem na određene simbole ili kulturne vrednosti određene državne institucije mogu podići nivo svog ugleda i razumljivosti. Naravno, ovo se prvenstveno odnosi na zemlje sa viševjekovnom i kontinuiranom državnom tradicijom.

Proces reformi koji je u Jugoslaviji započeo 1960-ih umesto pitanja unutrašnjeg uređenja zemlje "naturalizovao" je političke subjekte, definišući ih kao radne ljude i pripadnike nacija: "A pošto je svojstvo svakog tela da ima prostornu lokaciju, teritorija postaje osnovna politička kategorija", pisao je Zoran Đinđić 1989. u novosadskom Stavu. Relativizacijom problema vezanih za Ustav iz 1974. koji je donet radi preraspodele moći i ujednačavanja u federaciji, a koji je u Srbiji doživljen kao ugrožavanje nacionalnih prava, maskirana je instrumentalizacija tradicionalne simbolike, počev od Kosovskog boja, pa do žrtava u svetskim ratovima. Umesto najavljene transformacije unutrašnjeg uređenja jugoslovenske države, izvršena je preraspodela moći u netaknutom političkom sistemu.

Ustavna izgradnja može omogućiti i legitimitet za državnu izgradnju. Dobar primer za to je Ustav Srbije iz 1990. kojim su pokrajinama oduzeti svi elementi državnosti. U njegovoj preambuli (str. 6) piše da je sam Ustav izraz "vekovne borbe srpskog naroda za slobodu" i rešenosti da se ostvari "demokratska država srpskog naroda u kojoj se pripadnicima drugih naroda i narodnosti obezbeđuje ostvarivanje nacionalnih prava". Takozvani Žabljački ustav je aprila 1992. sankcionisao postojanje "krnje" SR Jugoslavije, sastavljene od Srbije i Crne Gore, a koja je trebalo da odigra ulogu pravne naslednice SFRJ.

Slučaj postmiloševićevske Srbije je u mnogo čemu delikatan. Negativne posledice rata i "postdiktatorske memorije" politički teoretičar Milan Podunavac sažima u jetku formulu po kojoj "rat razara legalitet". U Srbiji je nasilnom homogenizacijom takva "memorija" razorila osnovne spone političke zajednice i njenu unutrašnju filozofiju, obezvredivši političke institucije. Time je afirmisan tip militantno-političke elite čije pripadnike Podunavac naziva "neprijateljima demokratije", a koji su i danas sticajem okolnosti u prilici da kroz